

64. rész

„Amelyik nemzet a múltját nem ismeri, az a jelenét sem érti, s a jövőjét meg nem teremtheti!”

Öt perc történelem fiataloknak és minden érdeklődőnek

„Magyar vagyok, legszebb ország a hazám” (Petőfi)

Magyar sors – magyar történelem

Európának szüksége van Magyarországra... amely soha nem hagyta magát legyőzni

„A történelem az élet tanítómestere”?

(3. rész)

Trónviszály a 14. század elején

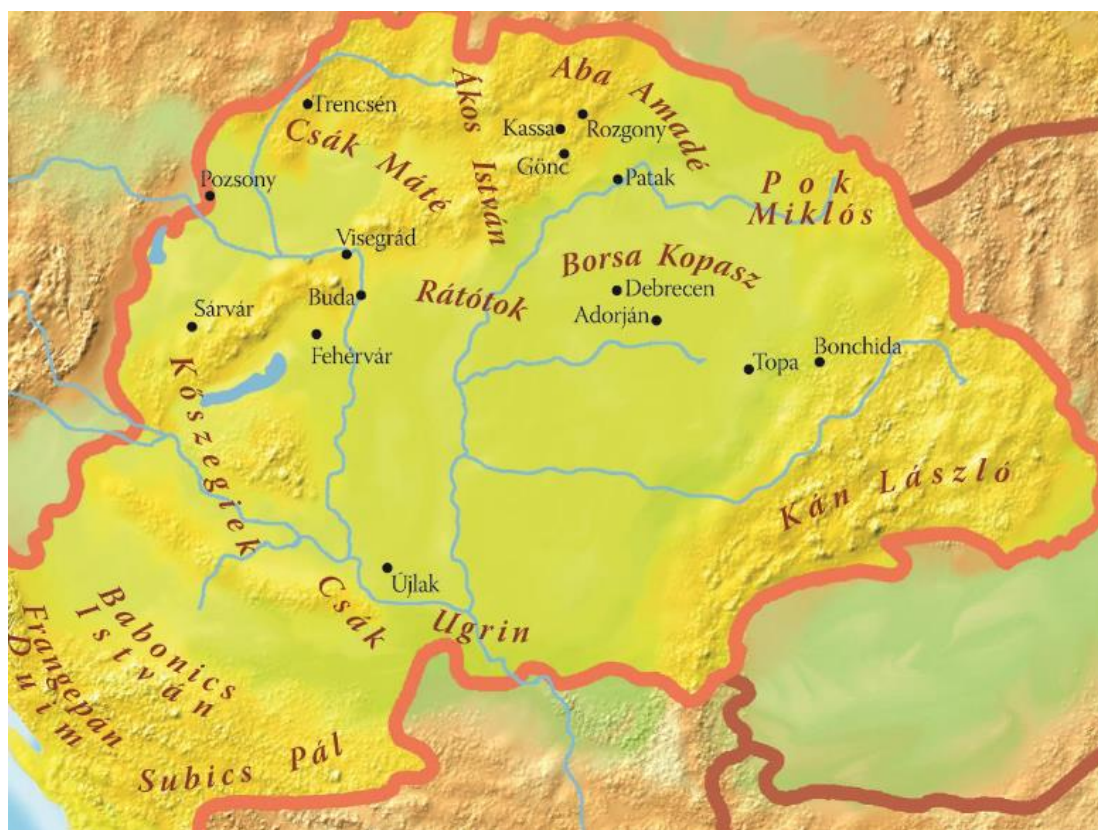
Az 1301-1308 közötti hét évben ádáz politikai és katonai csatározások dúltak a magyar trón megszerzéséért. A Kárpát-medence földjéért, a Szent Korona birtoklásáért Európa jelentős uralkodó családjai közül az itáliai *Anjouk*, a bajor *Wittelsbachok*, valamint a cseh *Premyslek* szálltak harcba. *Carobertonak*, *Ottónak* és *Vencelnek* a magyar trónért történő vetélkedéséből a magyarok szerencséjére a nápolyi Anjou herceg került ki győztesen, akit *Károly Róbert* néven is jegyezz a magyar történetírás. (A részletes események ismertetésétől itt eltekintek, mert ezeket korábban az *Öt perc történelem...* sorozat 21-22-23. stb. részében már tárgyaltam.)

Az Árpád-ház kihalása után az európai hatalmak újra megpróbálták a Kárpát-medence megszerzését, illetve a magyarok kiűzését erről a minden természeti kincsrel megáldott földről. Igaz, ezt már négy évszázaddal korábban kezdték, de

amíg az Árpádok éltek, addig nem sikerült. Anjou Károly Róberttel pedig azért volt nekünk, magyaroknak szerencsénk, mert őt, ahogy már évek óta említem tankönyveimben, egyéb írásaimban, az „*idegen magyar*” történelmi szerepét töltötte be. A bajor és cseh trónigénylők elődei korábban már bizonyították, hogy nem sok jót várhattak tőlük a 14. században élő őseink.

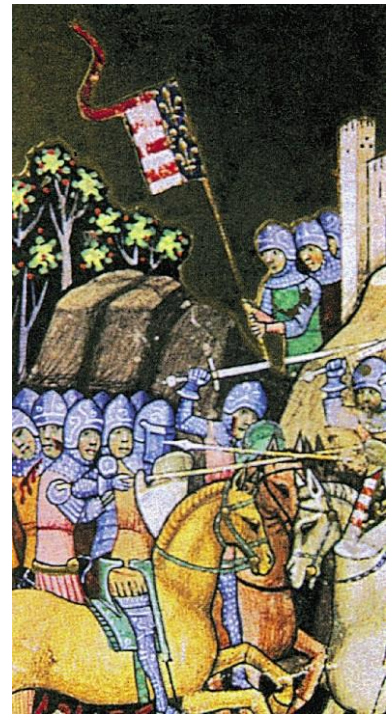
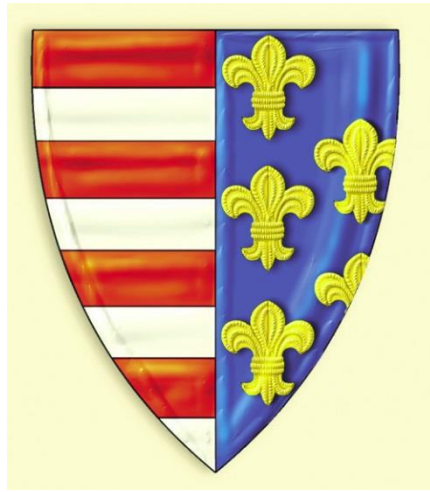
A Magyar Királyság a 14. században visszanyerte dicső múltját

Károly Róbert (1308-1342) és fia, *Nagy Lajos* (1342-1382) a Magyar Királyságot politikai, gazdasági, kulturális, katonai vonatkozásban olyan magas szintre emelték, amire évszázadokkal később is büszkék lehetünk, s csak jó példaként tekinthetünk arra a Magyarországra.

A tartományurak birtokai a 14. század eleji Magyarországon

Károly Róbertnek számos problémával kellett szembe néznie. Az egyik ilyen a *kiskirályok letörése* volt, ami csak másfél évtizedig tartó belső hatalmi harcok árán sikerült. A széthullás szélén álló országot a *hatalom központosításával* sikerült egyben tartani. Az erős akaratú, tehetséges király képes volt egy szilárd alapokon álló, összetartó államot megteremteni. A *királyi címer* kifejezi, hogy az uralkodó honnan érkezett, amikor a pajzs képe az Árpád sávok mellett az Anjou liliumokat is magába foglalta.

*Károly Róbert a Képes krónika miniatúra ábráján. Az Anjouk magyar címere.
Az 1312. évi rozgonyi csata (A Képes krónika miniatúrája)*

Károly Róbert uralkodásának óriási fegyverténye volt a gazdasági élet jelentős fellendítése, a királyi kincstár megtöltése. Ez a felvidéki és erdélyi *aranybányák* kiaknázása, a *harmincadvám* és a *kapuadó* bevezetése, s ha szükség volt rá, a *rendkívüli adók* kivetése, s a *királyi földek bérbeadása* által sikerült. Károly Róbert a *külpolitika* terén is maradandót alkotott, amikor 1335-ben összehívta a *visegrádi királytalálkozót*. A Magyar Királyság európai szintű katonai nagyságát, erejét a részben új szervezésű *banderiális hadsereg* felállításával teremtette meg.

*Az 1335. évi királytalálkozót ábrázoló viaszfigurák a visegrádi várban.
A lilomos aranyforint Európa egyik legjobb pénze volt.
Károly Róbert szobra Gyöngyösön. Azon a településen, amit városi rangra emelt*

Sajnos, több az ellenpélda arra, hogy amikor idegen uralkodócsaládok kerültek a magyar trónra, az országot vagy tudatosan, vagy alkalmatlanságuk miatt, de tönkretették. Károly Róbert, vagy hivatalosan *I. Károly*, a magyar történelem egyik olyan alakja, akinek szobra a Hősök terén méltóképpen foglalja el a helyét. Idegen volt, hiszen apja *Anjou Martell Károly*, anyja pedig *Habsburg Klemencia*. Azt azért jegyezzük meg, hogy dédapja *V. István*, Árpád-házi király volt.

Az Anjou király erős rokoni, politikai szálakkal kötődött Európa déli, nyugati és negyedik felesége (a lengyel Lokietek Erzsébet) által az északi hatalmakhoz. Mindezek ellenére magyar volt, mert a Magyar Királyságot naggyá, virágzóvá tette.

Nagy Lajos (1342-1382), a lovagkirály

A tizenhat évesen trónra kerülő *Anjou Lajos* apjától erős, egységes országot örökölt. A kincstár tele volt, az országot erős, jól felszerelt és harcra képzett hadsereg védte. A vármegyéket a királyhoz hű bárók irányították. A fegyverek azonban gyakran használatban voltak a *lovagkirály* négy évtizedes uralkodása alatt.

Károly Róbert és Nagy Lajos szobra a Hősök terén

A lengyel anyanyelvű és olasz „apanyelvű” király jelentőségét a magyar történelemben azzal érzékeltethetjük a legszemléletesebben, ha tudjuk, hogy a „Nagy” jelzőt (ragadványnevet) egyedül Lajos király érdemelte ki uralkodóink népes sorából. Azt azonban meg kell jegyezni, hogy dédanyja apai ágon *Árpád-házi Mária*, V. István magyar király lánya volt. Anyai ágon is folyt Árpád-házi vér ereiben, hiszen *Jolán* nevű dédanyja IV. Béla magyar király lánya volt.

A lovagkirály abban a korban élt, a 14. században, amikor a nyugati országokban a kultúrát, a szórakozást (lovagi tornák), a hölgyek meghódítását, a kereszténységet, a lovagi életforma fejezte ki. Lajos király udvara és Magyarország számos vára is részese volt a lovagi életformának. A magyar király azonban Európában egyedüli módon egy olyan örökséggel is rendelkezett, amivel senki más. És ez *Szent László* király öröksége. Ma már közel nyolcvan olyan középkori templom ismert, amelynek falait *Szent László freskók* díszítik. Ezek a freskók szinte kivétel nélkül az Anjouk, elsősorban Lajos király megrendelésére készültek. Ha nincs Nagy Lajos óriási tisztelete a három évszázaddal korábban élt László király iránt, akkor mai Szent László ismeretünk sokkal szegényesebb lenne. Ugyanakkor azt is tudni kell, hogy a 11. században élt László volt Európában az első „lovagkirály”, aki jóval megelőzte nyugatot, illetve Nagy Lajos korát.

Lovagi párviadal Lajos király udvarában. Nagy Lajos címere és a király alakja Ópusztaszeren

Nagy Lajos történelemformáló személyisége

Nagy Lajos a lovagi kötelességének tett eleget, amikor öccse, *Anjou András* meggyilkolása miatt *két hadjáratot* is indított Nápoly ellen. A Magyar Királyság gyarapodása soha nem látott méreteket öltött, hiszen *Moldva* és *Havasalföld* az

országához került, továbbá amikor Lajost a lengyelek is királyukká választották. A *perszonálunió* következtében Magyarország már birodalmi méreteket öltött.

Nagy Lajos hadjáratai és a magyar irányítás alá tartozó országrészek

A Lajos által beiktatott *1351. évi törvények* pedig öt évszázadon keresztül határozták meg a magyar jogalkotást, a gazdasági és politikai életet, a művelődés, a kultúra fejlődését. Hiszen azokat csak az *1848. évi törvények* változtatták meg.

A két Anjou királyt a legnagyobb magyar uralkodók közé kell sorolnunk! Tetteik az ország erejére, stabilitására évszázadokon át hatást gyakoroltak. Erős központi hatalom megteremtésével érték el mindezt? Igen!

Luxemburgi Zsigmond (1387-1437) császár és király

A magyar trónra 1387-ben egy nyugati (német-római császár) hatalmasság került. Amíg Károly Róbertnek a magyar kiskirályokkal kellett megküzdenie, hogy helyreállítsa az ország egységét, Zsigmondnak az *Anjou párti* bárók egy csoportjával volt komoly ellentéte. Egyrészt ezek, másrészt az ebben az időben kialakuló és Európa megtámadására induló *Oszmán-Török Birodalom* elleni vesztes hadjáratok (Rigómező, Nikápoly) jelentettek kihívást a birodalom urának.

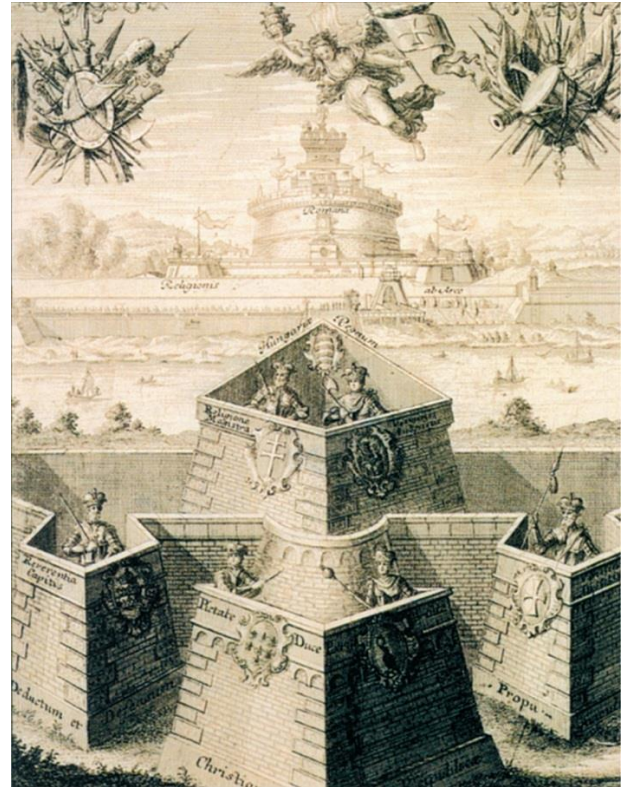
Luxemburgi Zsigmond császári hatalma kiterjedt Magyarországra, Észak-Itáliára és Csehországra. Zsigmond császár portréja a birodalmi címerekkel (Dürer festménye)

A szintén idegen Zsigmond nem volt annyira „magyar”, mint Anjou elődei. Ez adódott a hatalmas birodalom számos más, rá háruló feladataiból. Ezek közé sorolandó a *konstanzi zsinat* és a *huszita háborúk*. Azt azonban tudni kell, hogy nem hanyagolta el a török veszélyt sem, amikor kiépíttette a *déli végvárvonalat*. Talán az ő fél évszázados uralkodása alatt volt egyedül biztosított, hogy Magyarországot *nyugat felől* nem érte támadás. (Ez nem mondható el a *Habsburgok fél évezredes* időszakáról, amikor hazánk a zsigmondi korhoz hasonlóan szintén a birodalom része volt.) Zsigmondnak köszönhető a magyarországi *városiasodás*, a gazdasági élet fellendülése, az Anjou-kori műveltség gyarapítása. Magyarságtudata, német származása ellenére azért abban megnyilvánult, hogy ő is Szent Lászlót tartotta példaképének. Nem véletlen, hogy végrendelete alapján *Váradon* temették el, Szent László sírja mellé.

Zsigmond is a jeles uralkodóink közé sorolható. Ám mint a Német-római Császárság ura, nem tekinthető olyan uralkodónak, akinek csak a Magyar Királyság irányítása jelentette volna az elsőszámú feladatát. Nem volt nemzeti király, de ha valakikben bízhatott, akkor azok a magyar hívei voltak.

A Hunyadiak kora (1442-1490). A 15. század a remény időszaka

Hunyadi János felemelkedése nem kormányzóvá történő megválasztásával, hanem hadvezéri tetteivel kezdődött. Az első, török feletti nagy győzelmét 1442-ben, Marosszentimre mellett aratta, s ettől kezdve viselte a „törökverő” megtisztelő címet. A felemelkedés azonban nem csak a külső, hanem a *belső ellenfeivel* vívott politikai, katonai csatározások harcaival is összefügg.

Hunyadi János ábrázolása a Thuróczy-krónikában. Magyarország a kereszténység védőbástyája. A háttérben a római Angyalvár, a pápák székhelye (17. századi ábrázolás)

Hunyadi Jánosnak, mint legtöbb elődjének, meg kellett küzdenie a *belső ellenzékkel*, akik élén a Stájer Hercegségből származó *Cillei* család állt. Befolyásukkal a gyenge kezű *V. László* királyt arra is rá tudták venni, hogy *Hunyadi Lászlót*, a nagyhatalmú magyar család fejét végezzék ki.

Hunyadi Jánost, a kiváló hadvezért, a törökverő magyar kormányzót egész Európa ünnepelte, amikor az oszmánokat Nándorfehérvárnál megállította. A 15. században a keresztény Európa, élén a pápával még fő feladatának tartotta az iszlámhitűek elleni harcot. Mert tudták, hogy ez a keresztény Európára végzetes veszélyt jelent.

*Hunyadi János halála 1456-ban (Vinzens Katzler).
Hunyadi László siratása 1457-ben (Madarász Viktor)*

A 15. század Magyarországát két nagyhatalommal nézett szembe. A következő századokban az ellenállás gyengült, s majdnem végzetes lett. A hódító, egyre erősebb *Oszmán Birodalom* délről, a *Német Császárság* nyugatról törekedett a Kárpát-medence megszerzésére. A 15. században a két *Hunyadi* még vissza tudta verni a támadásokat, de a 16. század elején az ellenállás már megtört.

Hunyadi János és Hunyadi Mátyás szobra a Hősök terén

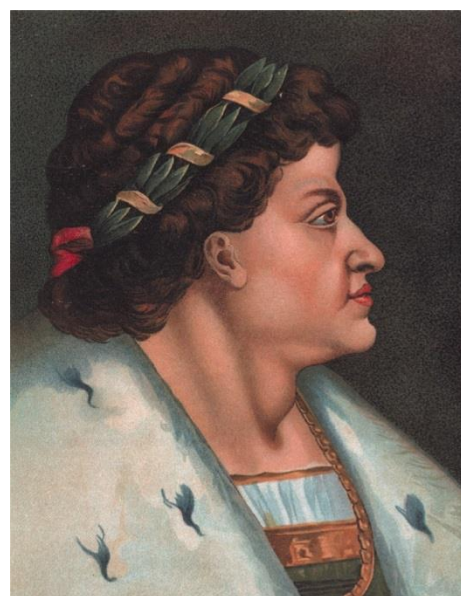
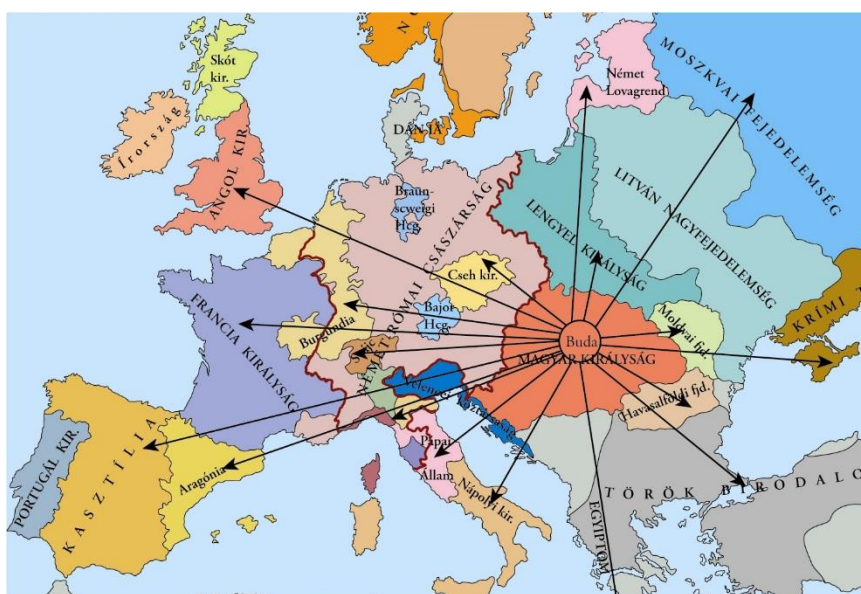
Mátyás király uralkodása (1458-1490)

A köznemesség és a főnemesek egy része juttatta trónra a tizenöt éves *Hunyadi Mátyást*, aki a magyar történelem egyik legtehetségesebb, nagyformátumú uralkodója volt.

*Mátyás fiatalkori portréja.
Szülővárosa, Kolozsvár állított méltó emléket nagy fiának*

Mátyás király politikáját, történelmi szerepét már sokan és sokszor próbálták kikezdeni. Lehet hihetőnek tűnő tényeket megfogalmazni, de azt senki nem veheti el Hunyadi Mátyástól, hogy ő volt az *utolsó nemzeti király*, aki egyben tudta tartani és megvédeni országát. Ellenség pedig volt bőven, mind a külső támadások, mind a belső ellenzék aknamunkájának köszönhetően. Szigorú volt, adóztatta a népet, sok pénz elment a hadjáratokra. Ez igaz! De mi a jobb? Ez, vagy a közvetlen utódja a trónon *Jagelló Ulászló* (Dobzse László), aki a hírek szerint még a budai henteseknek is el volt adósa volt, mert annyira üres volt a kincstár.

Mátyás európai és Európán túli diplomáciai kapcsolatai. Mátyás, a reneszánsz uralkodó

Mátyás életének jelentős részét katonai táborokban töltötte, mert a cseh, az osztrák és a török elleni háborúk lekötötték hadvezéri képességeit. Itt jegyezzük meg, hogy nem állja meg a helyét az a vád, miszerint a török elleni védekezést háttérbe szorította. Egyrészt ez ellent mondott volna apja törökverő politikájának, a ráhagyott örökségnek. Másrészt a cseh és osztrák trón megszerzését azért tartotta fontosnak Mátyás, mert tudta, hogy nyugat csak úgy fog segíteni az oszmán hódítók ellen, ha azt maga irányítja. Igaz, ez csak félig sikerült, de nyögte Mátyás bús hadát Bécsnek büszke vára. (Jegyezzük meg, hogy az ezer éves magyar-lengyel testvéri kapcsolat éppen Mátyás idején mélypontján volt. Mátyás zseniális hadvezéri képességeit jelzi több sziléziai hadjárat. Ilyen volt többek között, amikor 1474 októberében egy 8000 fős kiképzett sereggel fényes győzelmet aratott a lengyel és cseh király 65000 főnyi, igaz, szedett-vetett /zsebrákok/ serege fölött. Szapolyai István és Kinizsi Pál pedig könnyűlovas csapataik élén keresztül-kasul száguldoztak Lengyelország területén, győzelmeket aratva és félelemet keltve az ellenségben.)

Amikor Mátyás Budán vagy Visegrádon tartózkodott, akkor a fényes udvartartása és a művészekkel, tudósokkal, teológusokkal folytatott eszmecserei váltották fel a rideg katonai tábori életet

Nagy királyunkat hadi sikerei, zseniális politikai képességei, páratlan könyvtára, reneszánsz udvartartása, a Magyar Királyság európai színvonalú gazdagsága ellenére a nyugati udvarokban lenézték. Mint azt megelőzően és azóta is minden esetben a magyarokat. Így csak 1474-ben talált magának feleséget Nápolyban, Aragóniai Beatrix személyében. Pedig Mátyás tanulhatott volna Anjou Endre meggyilkolásának példájából. A nápolyi méregkeverők Mátyást sem kímélték.

Erős a gyanú, hogy 1490-ben, húsvét napján az a mérgező oltotta ki nagy királyunk életét Bécsben, amit a feleség, *Beatrix* kevert neki.

Hunyadi János és *Hunyadi Mátyás* a magyar történelem két, vitán felül álló nagy alakja. *Hunyadi László* tehetségét nem ismerhettük meg, mert idő előtt meggyilkolták. A Hunyadiak legnagyobb ellensége *Habsburg III. Frigyes* (1440-1493) német-római császár volt, aki mind a két Hunyadit túlélte. Megjegyzendő, hogy a Habsburg császárok „védettek” voltak. Átlagos élettartamukat tekintve jóval több évet éltek meg, mint a magyar uralkodók. A magyar trónt végül annak a *Jagelló Ulászló* (1490-1516) királynak sikerült megszereznie, aki a romlás felé vitte az Árpádok országát.

Jeges Ernő festménye Pannonhalmán, az apátság ebédlőjében. A magyar történelmi freskó középpontjában Mátyás király (részlet)

(Folytatjuk)

Bánhegyi Ferenc